

TÜRKİYE'DE SEKTÖREL KAYMA VE DEĞİŞİMİN İLLER DÜZEYİNDE ANALİZİ; 2010-2016 ⁽¹⁾

İbrahim KAVAK*; Bilge ARMATLI KÖROĞLU**

* Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Amasya Üniversitesi
** Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Özet

Bölgesel ekonomik gelişme alanında belli başlı faaliyetlerin neden belli bölgelerde yığıldığı üzerinde uzun yıllardır çalışılmaktadır. Ekonomik değişim içinde bölgelerin ağırlığı, rolü ve konumu da değişip, dönüşmekte, sermaye birikimi ve yığılma ile bölge sınırları da yerelden, kent bölge, mega bölge gibi daha büyük birimlere doğru evrilmektedir. Bu, daha büyük bölgesel birimlere geçiş süreci yığılma ekonomilerinin coğrafi ve sektörel boyutlarıyla ilişkilendirilerek değerlendirilebilir. Bu çerçevede makalenin motivasyonu ekonomik sektörel değişimi anlamak, bölgesel yığılmaların ve sektörel yoğunlaşmaların Türkiye iller düzeyinde coğrafi boyutunu tartışmaktır. Makaledeki temel araştırma soruları; Türkiye'de sektörler hangi bölgelerde yığılmaktadır, bu yığılmanın İBBS 3 düzeyinde coğrafi ve detaylı sektörel yoğunlaşma deseni nedir? Birden çok sektörde ekonomik başarıyı yakalayan önde gelen bölgelerde sektörel kayma ve değişim 2010 yılından 2016 yılına hangi yönde gerçekleşmiştir? olarak kurgulanmıştır. Araştırma soruları doğrultusunda 2010-2016 yılları arasında Türkiye'de iller düzeyinde shift-share (değişim payı) analizi ile sektörel kayma ve değişim değerlendirilmiştir. Analizlerde Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflamasına (NACE Rev.2) göre iller düzeyinde (İBBS3) girişimci sayıları ve ciro değerleri kullanılmıştır. Makalede araştırma bulguları, üretilen Türkiye haritaları üzerinden coğrafi ve sektörel olarak sunulmakta, sektörel yığılmaların yarattığı eşitsizlikler tartışılmaktadır. Elde edilen sektörel ve coğrafi değişim haritaları bölgesel ekonomik gelişme politikalarının geliştirilmesi için de yol gösterici olabilecek niteliktedir.

(1) Bu makale 10-12 Eylül 2020 tarihleri arasında düzenlenen 7. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı (KBAM) Sempozyumu kapsamında sunulan aynı isimli bildirinin tam metnidir.

Submitted | Gönderim: 09.09.2020
Accepted | Kabul: 28.10.2020

Correspondence | İletişim:
ibrahmkavak@gmail.com

doi: 10.5505/sjcrp.2020.25733

Anahtar Kelimeler: Sektörel Yoğunlaşma, Sektörel Kayma, Eşitsizlikler, Bölgesel Ekonomik Gelişme

GİRİŞ

Bölgesel ekonomik gelişme alanında belli başlı faaliyetlerin neden belli bölgelerde yığıldığı üzerinde uzun yıllardır çalışılmaktadır. Yapılan çok sayıda bölgesel çalışmanın ardındaki temel motivasyon ve araştırma sorusu aynı kalsa da bu soruya yanıt olabilecek çalışmalar uzun soluklu evrimselci bir gelişim izlemiş, başta bölge, ekonomik gelişme ve eşitsizlikler olmak üzere pek çok kavram yeni içeriklerle literatürde yerini almıştır. Sektörel yığılma ve değişim irdelenirken bölgenin ele alınışı, ekonomik değişim sürecinde aldığı pozisyon da tartışılabilir olmaktadır. Bir diğer deyişle "bölge" ekonomik gelişmenin temel birimi olarak ele alınırken, yığılma ve aktivitelerin dağılımının coğrafi deseni de farklılaşan ölçeklerde çalışmalardaki yerini almaktadır.

Ekonomik gelişme ve ekonomik faaliyetlerin coğrafi deseni ile ilgilenen bölge çalışmaları eşitsiz gelişmeyle yakından ilgilenmiş, bölgelerin tanımlanmasında eşitsiz gelişmeyle ilgili olarak sermaye birikimi esas alınmıştır. Massey (1978), eşitsiz gelişme analizine önceden belirlenmiş, sabit bölgelerden başlanılmaması gerektiğini, bunun yerine sermaye birikim deseni ve mekânsal işbölümü kavramları üzerinden eşitsizlikleri aramayı savunmuştur. Bölgeyi tanımlarken bölge sınırlarının nasıl belirleneceği öncelikli olarak ele alınan konulardandır (Paasi ve Metzger 2017). Güncel bölge çalışmalarında bölge sınırlarının daha büyük bölgesel birimlere doğru evrilmesi de sermaye birikimi ve yığılma ile ilişkilendirilebilmektedir. Nitekim 1980'lerde ekonomik gelişme tartışmalarında odak noktası 'yerel'ken 1990'larda 'yeni bölgecilik' ve 2000'lerde 'kent-bölge', son zamanlarda da 'mega bölge' kavramları öne çıkmaktadır (Florida ve diğ. 2008; Ross 2009; Paasi ve diğ. 2012). Kavramsal dönüşüm sürecinde her bir bölge kavramı bir öncekine göre mekânsal sürekliliği (*territorial*) daha az ifade etmekte ve daha büyük bölgesel birimlere doğru bir geçiş izlenmektedir (Paasi ve diğ. 2012).

Bölgesel ekonomik gelişmede yığılma ekonomileri mekânsal dışsallıklar ve mekânsal yayılma kavramları üzerine inşa edilmektedir. Yayılma etkisini yaratmak için kasıtlı bir niyet olmaksızın bir ekonomik aktörün performansını veya refahını arttırması yığılma ekonomileriyle gelen mekânsal dışsallıklarla ilişkilendirilmektedir (Henderson 1997). Bölgesel büyüme esas olarak istihdam artışı ve işgücü verimliliğindeki artışlardan kaynaklansa da, kümelenme ve yerleşme ekonomilerinin hem makro hem de mikro düzeyde bölgesel üstünlükler ve dolayısıyla büyüme yarattığına dair güçlü çalışmalar da bulunmaktadır (Fujita ve diğ. 1999; Graaff ve diğ. 2012). Yığılma ekonomilerindeki hem ekonomik büyüme, hem de mekânsal çekim yaratan bu mekanizma, insanları daha büyük yığılmalara göç etmeye teşvik etmektedir (Graaff ve diğ. 2012).

Belli başlı faaliyetlerin yığıldığı bölgeler ve bu yığılmaların coğrafi deseni yığılma ekonomilerinin coğrafi boyutunu vermektedir (Rosenthal ve Strange 2004) ve yığılma ekonomilerinin etkisiyle yaratılan bu coğrafi desen eşitsizlikler ile yakından ilgilidir. Yığılma eşitsizliği farklı ölçeklerde; hem yığılma içinde izlenebildiği gibi ulusal düzeyde bölgeler arası bir ölçeği de tanımlayabilmektedir (Mori ve Smith 2015, Cottineau ve diğ. 2019). Avrupa bölgeleri üzerine yapılan bir çalışma yığılma ekonomilerinin daha çok ve daha az gelişmiş bölgeler arasında da farklılaştığını göstermektedir (Pylak ve Majarek 2014). Bu çalışma ayrıca daha az gelişmiş bölgelerin, çoğunlukla aşırı uzmanlaşma nedeni ile yola bağımlı (*path-dependent*) olduğunu ve bu yola bağımlılıktan kurtulmalarının kolay olmadığını da göstermektedir (Pylak ve Majarek 2014).

Bölge çalışmalarını yakından ilgilendiren coğrafi boyutun yanı sıra yığılma ekonomilerinin tartışıldığı diğer bir boyut sektör boyutudur (Rosenthal ve

Strange 2004) ve yığılma ekonomileri sektörler göre farklılık göstermektedir. Yerel dışsallıkların gücü sektörler göre değişebilir, bazı sektörlerde daha güçlü, diğerlerinde daha zayıf olma eğiliminde olabilir. Spesifik olarak, sektörel anlamda ilişkili firmalar, ilişkili olmayan firmalara göre büyüme veya yenilik açısından yığılmanın pozitif dışsallıklarından daha fazla yararlanma eğilimindedir (Frenken ve diğ. 2007). Büyük firmaların varlığı, çok sayıda yerel firma, yüksek düzeyde yerel istihdam belirli bir sektörde dışsal ekonomilerin gelişimine neden olabilmektedir. Yığılmaların yarattığı pozitif dışsallıklar kümelenme kavramının da dayanağıdır. Bu tartışmalar içinde sektörel uzmanlaşma kadar sektörel çeşitlilik de bölgesel gelişme için vazgeçilmez unsurlar olarak tanımlanmaktadır (Graaff ve diğ. 2012). Sektörel uzmanlaşma ile birlikte sektörel çeşitlilik ele alındığında hangi sektörlerin birlikte yer aldığı, birbirini tetikleyerek birlikte geliştiği de önem kazanmaktadır.

Yığılma ekonomilerinin altında yatan yerel altyapı, ulaşım maliyetlerinin düşürülmesi, yerel işgücü pazarı, firmalar ve bireyler için öğrenme fırsatları gibi mikro ekonomik mekanizmalar da sektöre bağlıdır ve sektörler arasında farklılık göstermektedir (Puga 2010). Örneğin bazı endüstriler doğal kaynaklara yakın olmayı gerektirirken, hammadde bağımlılığı olmayan yazılım sektörü, bilgi akışlarının önemi nedeniyle yoğunlaşma eğilimindedir (Rosenthal ve Strange 2001). Yüksek teknoloji sektörlerinin yüksek düzeyde yığılma gösterdiği, hatta yığılma ekonomilerinin sektör içi sektörler arası ilişkilerdeki bilgi akışı ile teknolojik ilerlemeyi desteklediği de savunulur (Pede ve diğ. 2011).

Sektörlerin coğrafi dağılımında bölgeler, ulusal düzeyden farklı bir yapı ortaya koyabilmektedir (Cutrini 2019). Ulusal düzeyde sektörlerin coğrafi dağılımı, yoğunlaşması ise bölgesel ekonomik gelişme kadar ulusal ekonomik gelişme için de önem taşımaktadır. Mevcut sektörel yapının ekonomik sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik kadar canlandırıcı gelişme, için altyapı sağlayabilir olması bölgesel ekonomik gelişmenin de ipuçlarını verebilir.

Sunulan teorik tartışma ışığında makalenin temel motivasyonu ekonomik sektörel değişimi anlamak, bölgesel yığılmaların sektörel ve coğrafi boyutunu tartışmaktır. Bu kapsamda makaledeki temel araştırma soruları;

- Türkiye'de sektörler hangi bölgelerde yığılmaktadır, bu yığılmanın İBBS 3 düzeyinde coğrafi ve ayrıntılı sektörel yoğunlaşma deseni nedir?
- 2010 yılından 2016 yılına birden çok sektörde ekonomik başarıyı yakalayan önde gelen bölgelerde sektörel kayma ve değişim hangi yönde gerçekleşti? olarak kurgulanmıştır.

Araştırma sorularına yanıt arayan çalışmada sektörel yığılmaların ve eşitsiz coğrafi dağılımların bölgeler arası gelir eşitsizliği ve eşitsiz gelişme desenleri ürettiği üzerinde de durulmaktadır.

Çalışmada Türkiye'de iller düzeyinde (İBBS3 düzeyinde) sektörlerin yığılma eğilimindeki değişim ve iller düzeyinde bölgesel sektörel kaymalar analiz edilmektedir. Bu sektörel değişim ve kaymanın bölgesel dağılımı shift-share (değişim payı) analizi ile incelenmiştir. Shift-share analizini ilk olarak kullanan Dunn 1939-1954 dönemi için Amerika Birleşik Devletleri'ndeki istihdam değişimini ele aldığı çalışmasında, bu tekniği istihdamın bölgesel büyümesini tahmin etmek için kullanmıştır (Dunn 1960; Mayor, Lopez, ve Perez 2007, 545). Ekonomik değişkenlerdeki değişimleri açıklayan bileşenleri tanımlayan bir yöntem olarak geliştirilen shift-share analiz tekniğinin temeli, mekânsal ekonomik eğilimlerdeki değişimlerin hesaplanmasıdır. Analiz, minimum veri ile bölgesel ekonomik hareketlerin hesaplanmasını sağlayan bir yöntemdir (Şahin ve Uysal 2011).

Shift-share analizi farklı bölgelerde, farklı sektörler için bir değişken (istihdam, ciro, girişim sayısı vb.) üzerinde belli bir analiz döneminin başında ve sonunda alınan değerlerle bir ölçüm/referans elde edilmesiyle yapılır. Bu dönemdeki büyüme daha sonra ulusal pay (*national growth share*, NS), sektörel karma (*industry mix effect*, IM) ve bölgesel kayma (*regional shift*, RS) bileşenlerine ayrılır. Yıllık bazda ulusal büyüme etkisi, endüstriyel karma etkisi ve rekabetçi etkinin hesaplanması ve ardından çalışma dönemi boyunca sonuçların toplanması, bu üç etki arasında dağılımı sağlar (Barff ve Knight 1998).

1. Ulusal pay (*national growth share*, NS) = $E_i^r g^n$
2. Sektörel karma (*industry mix effect*, IM) = $E_i^r (g_i^n - g^n)$
3. Bölgesel kayma (*regional shift*, RS) = $E_i^r (g_i^n - g_i^n)$

Burada E_i^r ; zaman dilimi başında r bölgesi i sektöründeki ciro değeri, g^n ; zaman dilimi içindeki ülke toplam büyüme oranı, g_i^n ; i sektöründeki ülke toplam büyüme oranı ve g_i^r ; r bölgesi i sektöründeki büyüme oranıdır. Her etki için sektör değerleri toplanarak bölge için toplam etkinin elde edilmesi sağlanır (Knudsen 2000).

Bu çerçevede analizlerde; Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması (NACE Rev.2) esas olmak üzere, tek haneli sektörlerde, (İBBS3) iller düzeyinde 2010-2016 yılları girişimci sayıları ve 2010-2016 yılları ciro değerleri kullanılmıştır. Böylece gelir eşitsizliğini tayin eden gelir dağılımının olabilmesi için gerekli olan milli gelirin oluşmasında etkili olan sektörel yığılmalar ciro değerleri üzerinden çözümlenmiştir. Bu sayede Türkiye coğrafyası üzerinde, gelir eşitsizliğinin temelinde yatan nedenlerin detaylı incelemelerini yapabilmek mümkün olmaktadır. Sektörel uzmanlaşma ve sektörel çeşitlilik ile birlikte sektörel yığılmalar bölgesel gelişmenin vazgeçilmez unsurları olarak ele alınırken (Graaff ve diğ. 2012), burada hangi sektörlerin birlikte yer aldığı, birbirini tetikleyerek bölgesel ekonomik gelişime katkı sağladığı önem kazanmaktadır. Bu çerçevede hangi sektörlerdeki ekonomik başarının bölgenin GSYH üzerinde daha etkili olduğunun saptanmasında ise Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Analizlerde kullanılmak üzere 2010-2016 zaman aralığının belirlenmesinde Türkiye'de yaşanan ekonomik krizlerin sıklığı belirleyici olmuştur. 2008 küresel krizinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri 2009 yılında da devam etmiştir. Türkiye'yi etkileyen 2008 krizinden sonraki ekonomik kriz içinde bulunduğumuz dönemi kapsayan 2018-2020 krizidir. Araştırma için belirlenen 2010-2016 zaman aralığı ise bu iki kriz arasında, görece olarak daha durağan bir dönemde sektörel dönüşümün analiz edilebilmesine olanak tanımaktadır. NACE Rev.2 sınıflamasında (tek haneli 21 Sektör) yer alır, TÜİK, Sanayi ve Hizmet İstatistikleri kapsamında verisi bulunmayan beş sektör (A-Tarım, ormancılık ve balıkçılık, K-Finans ve sigorta faaliyetleri, O-Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik, T-Hanehalklarının işverenler olarak faaliyetleri, U-Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri) bu çalışmada veri seti bulunmadığından değerlendirme dışında bırakılmış ve analizler 16 sektörde gerçekleştirilmiştir. TÜİK'de bu bilgi hazır olarak bulunmadığından veri istenen formatta araştırmacı tarafından düzenlenerek analizler ilgili birimde gerçekleştirilmiştir.

Bugün bölgesel çalışmalar büyük oranda belirlenmiş siyasi sınırlarla (İBBS, iller vb.) tanımlı bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Veri eksikliğinden dolayı, diğer bir deyişle verilerin İBBS2 ve İBBS1 düzeyinde temin edilebiliyor olmasından kaynaklı olarak çalışmalar geniş idari sınırlarla tanımlı bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Oysaki sermaye birikim deseni ve idari sınırlar birbiriyle örtüşmeyebilmekte, idari sınırlar ne kadar genişlerse (İBBS2 ve İBBS1 düzeyi

gibi) çalışılan konuyu yansıtmaktan o denli uzaklaşabilmektedir. O nedenle çalışmada ulaşılabilen en küçük idari sınır olan iller düzeyi (İBBS3) analiz birimi olarak alınmıştır.

Makalede bölgesel ekonomik gelişme ve yığılma ekonomileri üzerine kuramsal tartışma ve çalışmanın yöntemi yukarıda tartışıldığı gibi giriş bölümünde verilmektedir. İkinci bölümde Türkiye'de sektörlerin yoğunlaşma düzeyi ve coğrafi düzeni tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde 2010-2016 yılları shift-share analizi sonuçları verilmekte, bölgelerde sektörel kayma ve değişim; kazanan - kaybeden sektörler analiz bulguları doğrultusunda tartışılmaktadır. Türkiye'de sektörel yapının bölgesel eşitsizliklerle ilişkisine dördüncü bölümde kısaca değinilmektedir. Mevcut sektörel dönüşümün, canlandırıcı ekonomik gelişme için sağlayabileceği açılımlar ve gelişme politikaları için yol gösterici olabilecek ipuçları sonuç bölümünde tartışılmaktadır.

TÜRKİYE'DE SEKTÖRLERİN YOĞUNLAŞMA DÜZEYİ VE COĞRAFİ DÜZENİ

Tablo 1. Türkiye'de tüm sektörlerde girişimci sayıları ve ciro değerleri ile sektörel büyüme (Kaynak: TÜİK, Sanayi ve Hizmet İstatistikleri)

Türkiye'de 2010 yılında sektörler içinde girişimci sayılarında "toptan ve perakende ticaret" sektörü (%37,74) oransal olarak ilk sırada yer almaktadır. Bu sektörü sırası ile "ulaştırma ve depolama" (%16,24) ve "imalat" (%11,65) sektörleri izlemektedir. 2010 yılında aynı oranlara sektördeki ciro değerleri ile baktığımızda

Sektörler	2010 Girişimci Sayıları		2016 Girişimci Sayıları		Büyüme Oranı	2010 Ciro Değerleri (Bin Dolar)		2016 Ciro Değerleri (Bin Dolar)		Büyüme Oranı
	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%	Sayı	%	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	5.283	0,16	6.054	0,17	14,59	2.067.963	0,35	1.892.055	0,24	-8,51
İmalat	376.868	11,65	424.071	11,92	12,53	145.679.068	24,86	181.951.130	23,37	24,90
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	1.681	0,05	8.745	0,25	420,23	13.834.116	2,36	25.303.904	3,25	82,91
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi	2.054	0,06	5.067	0,14	146,69	1.168.278	0,20	3.380.273	0,43	189,34
İnşaat	185.567	5,74	260.117	7,31	40,17	27.277.534	4,66	51.066.166	6,56	87,21
Toptan ve Perakende Ticaret	1.221.032	37,74	1.227.124	34,48	0,50	293.988.113	50,17	383.697.047	49,27	30,51
Ulaştırma ve Depolama	525.565	16,24	495.634	13,93	-5,70	31.102.650	5,31	39.982.834	5,13	28,55
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	283.969	8,78	315.727	8,87	11,18	10.219.342	1,74	12.733.670	1,64	24,60
Bilgi ve İletişim	26.996	0,83	43.194	1,21	60,00	21.758.718	3,71	23.367.684	3,00	7,39
Gayrimenkul Faaliyetleri	41.873	1,29	53.622	1,51	28,06	2.172.765	0,37	4.038.497	0,52	85,87
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	164.557	5,09	217.041	6,10	31,89	14.834.647	2,53	18.023.254	2,31	21,49
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	36.679	1,13	62.210	1,75	69,61	12.864.282	2,20	18.789.086	2,41	46,06
Eğitim	14.538	0,45	25.342	0,71	74,32	2.445.322	0,42	4.096.902	0,53	67,54
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	41.818	1,29	40.511	1,14	-3,13	4.155.356	0,71	5.670.444	0,73	36,46
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	41.264	1,28	49.250	1,38	19,35	1.156.357	0,20	3.271.222	0,42	182,89
Diğer Hizmet Faaliyetleri	265.500	8,21	324.813	9,13	22,34	1.216.618	0,21	1.426.957	0,18	17,29
	3.235.244	100,00	3.558.522	100,00	9,99	585.941.136	100	778.691.132	100	32,90

"toptan ve perakende ticaret'in (%50,17) yine ilk sırada yer aldığını ve bu sektörü "imalat"ın (%23,37) izlediği görülmektedir (Tablo 1). İmalat sanayi daha düşük girişimci sayısı oranıyla daha büyük ciro değeri yaratabilen, istihdam ve kazanç yaratma potansiyeli yüksek, bir sektör olarak ekonomik gelişme için önem taşımaktadır.

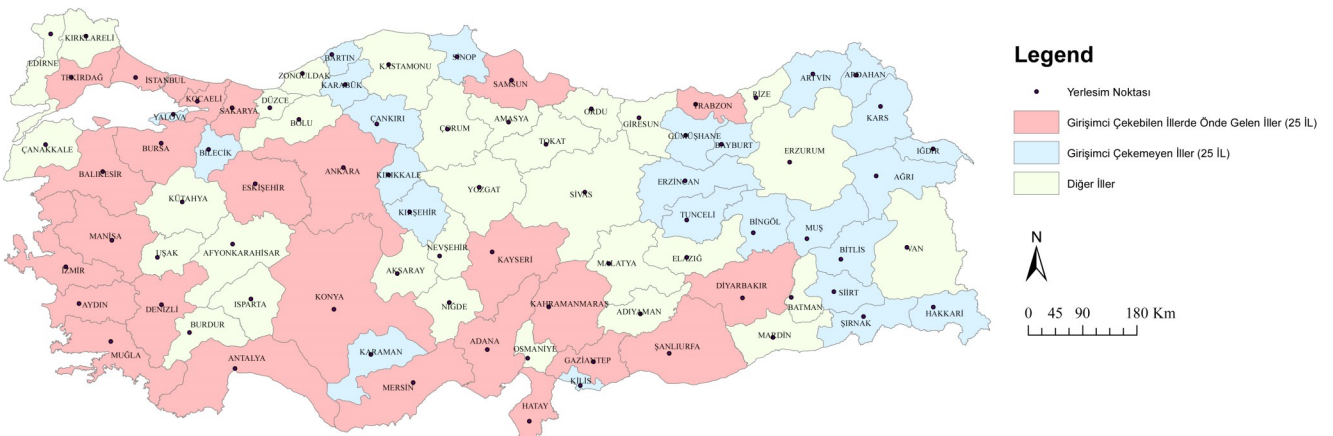
Türkiye'de sektörel büyüme oranlarına girişimci sayıları ile bakıldığında 2010-2016 yılları arasında "Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı" (%420,23) ve "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri" (%146,69) sektörlerinin diğer sektörlerden daha büyük oranda büyüme gösterdiği görülmektedir (Tablo 1). Ancak bu iki sektörün de girişimci ve ciro değerleri yönünden toplam içindeki payının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Oransal olarak ilk sırada yer alan en büyük sektör olan "toptan ve perakende ticaret (%34,48)"in girişimci sayılarında büyüme oranı %0,05, ciro değerlerinde büyüme oranı ise %30,51'dir. İkinci sırada yer alan "ulaştırma ve depolama" sektörünün ise girişimci sayıları yönünden küçüldüğü (-%5,70) ancak ciro değerlerinde %28,55 büyüdüğü görülmektedir. Üçüncü sırada yer alan imalat sektöründe ise girişimci sayılarında %12,53'lük bir büyüme gerçekleşirken, ciro değerlerinde büyüme bu oranın yaklaşık iki katıdır. Ciro değerlerindeki 2010-2016 yılları arasındaki en büyük artış ise sırasıyla "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri"(%189,34), "Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor" (%182,89), inşaat (%87,21) sektörlerinde gerçekleşmiştir (Tablo 1). 2010-2016 yılları arasında ciro değerlerinde küçülen tek sektörün "Madencilik ve Taş Ocakçılığı" olduğu görülmektedir.

Sektörlerin coğrafi dağılımında bölgeler, ulusal düzeyden farklı bir yapı ortaya koyabilmektedir (Imbs ve diğ. 2012; Cutrini, 2019) ve bu bölgesel dağılım, bölgesel sektörel dönüşüm ulusal ekonomiyi de etkileyip, şekillendirebilir niteliktedir. Türkiye'de ulusal düzeyde sektörel yapıya bakıldıktan sonra, sektörlerin hangi bölgelerde yığıldığı ve bu yoğunlaşmanın coğrafi deseni araştırılmaktadır.

Türkiye'de tüm sektörlerde girişimci sayıları incelendiğinde, toplam girişimci sayısı içinde illerin aldığı payların ortalaması 81 il için %1,20 olarak hesaplanmıştır. Bu değer Türkiye İBBS3 düzeyinde illerin ortalaması olarak ele alındığında 25 il bu ortalamanın üzerinde bir değere sahiptir ve Resim 1' de "girişimci çekebilen illerde önde gelen iller" şeklinde gösterilmiştir. Geriye kalan 56 il için girişimci sayılarının ortalamaları incelendiğinde medyan değeri (ortanca değer) %0,35 olarak hesaplanmıştır. Bu değer altında pay alan iller (25 il) Resim 1'de "girişimci çekemeyen iller" olarak gösterilmiştir. Bu çerçevede Türkiye'de girişimci çekebilen illerde önde gelen iller 25 il, girişimci çekemeyen iller 25 il olarak saptanmıştır (Resim 1).

Resim 1. Girişimci çekemeyen ve girişimci çekebilen illerde önde gelen illerin coğrafi dağılımı (2016)

Haritalarda verilmiş olan yerleşim noktaları, il merkezlerini göstermemektedir.

Girişimci çekemeyen illerin coğrafi dağılımına baktığımızda, bu illerin önemli bir bölümünün ülkenin doğusunda yer aldığı, ancak batıda yer alan tüm sektörlerde girişimci çekebilen illere komşu girişimci çekemeyen illerin de var olduğu görülmektedir (Resim 1).

Girişimci çekebilen illerde önde gelen illerin de büyük oranda ülkenin batısında yer aldığı görülmektedir. Ancak bu yığılma tek ve homojen bir coğrafi bölge tanımlamamakta, aksine parçalı birden çok bölgeyle ifade edilebilen bir desen sunmaktadır (Resim 1). Bu sektörel yığılmalar eşitsiz bir gelişmeyi ve bu eşitsizliğin coğrafi desenini tarif etmektedir. Her ne kadar Resim.1 de girişimci sayısında önde gelen iller tek renk ile temsil edilse de bu iller arasında da eşitsiz bir dağılım (toplam girişim sayısı içinden aldıkları pay %1,20-%24,06 arasında değişmektedir) ve eşitsiz bir sektörel yığılmadan (detayları üçüncü bölümde Resim 3.'de incelenmiştir) söz edilebilmektedir.

Eşitsiz sektörel yığılmada İstanbul tüm sektörlerde tek başına kendi lehine önemli bir pay (%24,06) almaktadır. İstanbul'un her bir sektörde Türkiye içindeki payı Tablo 2'den incelenebileceği üzere %17-%43 arasında değişmektedir. İstanbul'un payı "Bilgi ve İletişim" sektöründe %43.4'e yükselmektedir. "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri"nin payı %39, "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri"nin payı ise %34'dür (Tablo 2). İstanbul'un Türkiye'de aldığı en düşük pay "Madencilik ve Taş Ocakçılığı" sektöründe gerçekleşmektedir ki (%16.9) bu sektör yığılmaların çekiciliğinden bağımsız, hammaddeye bağımlılığı ile yer seçmektedir.

Tablo 2. Sektörlerde girişimci sayılarının birikimli oranları, 2016 (Kaynak: TÜİK, Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, Girişim Sayılarından üretilmiştir.)

Sektörler	İstanbul (%)	İstanbul, Ankara, İzmir (%)	Girişimcilikte önde gelen iller (ilk 25 il) (%)
B Madencilik ve Taş Ocakçılığı	16.9	33.7	69.1
C İmalat	30.3	43.0	82.3
D Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	29.7	58.9	88.0
E Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	20.2	35.0	82.6
F İnşaat	26.5	44.2	80.8
G Toptan ve Perakende Ticaret	21.9	34.5	76.9
H Ulaştırma ve Depolama	19.3	29.8	71.6
I Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	20.2	32.2	75.1
J Bilgi ve İletişim	43.4	59.5	85.8
L Gayrimenkul Faaliyetleri	30.8	49.7	89.3
M Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	32.9	51.7	85.3
N İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	34.0	50.1	86.5
P Eğitim	29.9	48.5	83.9
Q İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	39.0	55.7	89.2
R Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	26.4	38.3	75.6
S Diğer Hizmet Faaliyetleri	19.0	31.9	73.1

Üç büyük il (İstanbul, Ankara, İzmir) ise tüm sektörlerde girişimcilerin %37,4'ünü çekmektedir. Bu, 81 il içinde sadece 3 ilin girişimlerin büyük bir bölümü çektiğini göstermektedir. Üç il "bilgi ve iletişim" ve "Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım" sektörlerinde Türkiye'deki tüm girişimcilerin %59'unu barındırmaktadır. "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri" sektöründeki girişimcilerin %55,7'si, "Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler" sektörünün %51,7'si üç ilde yığılmaktadır (Tablo 2). "Ulaştırma ve Depolama" ve "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri"nin oranı diğer sektörlerle karşılaştırıldığında daha düşüktür.

Bu değerlendirmeyi, girişimcilikte önde gelen 25 il için devam ettirdiğimizde sonuçlar, eşitsiz dağılımın şaşırtıcı boyutunu ortaya koymaktadır. 81 il içerisinde tüm sektörlerde girişimlerin yığılmasının %77,8'ini bu 25 il oluşturmaktadır (Tablo 2). Geriye kalan 56 il toplam girişimlerin sadece %22,2'lik kısmını yine kendi aralarında büyük farklılıklarla paylaşmakta, girişim çekemeyen illerde ise bu oran %5,21'e düşmektedir. Bahsi geçen illerin coğrafi dağılımları Resim 1'den incelenebilmektedir.

Girişimci çekebilen illerin (tüm sektörlerde %77,8) sektörel dağılımına baktığımızda "Gayrimenkul Faaliyetleri"nin Türkiye'deki oranı %89,3, "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri" %89,2, "Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım" %88'lik oranları ile sektörel yığılmaların büyük bölümünü barındırmaktadırlar. İlgili illerde Türkiye içindeki en düşük sektörel oran %69,1 (Madencilik ve Taş Ocakçılığı) seviyesindedir (Tablo 2). Bu değerler Türkiye coğrafyasında sektörlerin eşitsiz yığılmasına işaret etmektedir.

ÖNE ÇIKAN BÖLGELERDE SEKTÖREL KAYMA VE DEĞİŞİM; KAZANAN - KAYBEDEN SEKTÖRLER, 2010-2016

Çalışmanın ikinci araştırma sorusuna yanıt olarak öne çıkan 56 ilde (girişimci payı %0,35 ve üzeri) 2010-2016 yılları arasında sektörel değişim ve Türkiye'de illerde sektörler arası kayma shift-share analizi ile değerlendirilmiştir. Çalışmada il düzeyinde 2010-2016 yılları arasında sektörlerin ciro değerlerinde yaşanan pozitif ya da negatif değişim shift-share analizi ile ulusal pay (NS), sektör karması (IM) ve bölgesel kayma (RS) olmak üzere üç parçaya ayrılmıştır. İl düzeyinde yaşanan sektörel değişimde içinde bulunan ulusal ekonominin etkisinin olduğu var sayılmakta ve ulusal büyümenin etkisi sektörde yaşanan değişim içinde ulusal pay (NS) olarak ayrılmaktadır. İlin sektörel değişiminde bir diğer etki sektörün ulusal düzeyde büyümesidir ve bu etki ilin sektörel değişimi içinde sektör karması (IM) olarak ayrılmaktadır. Bu ulusal ve sektörel büyümenin etkisi dışında kalan üçüncü pay bölgesel kayma (RS) olarak nitelenmektedir ve bölgenin kendi sektörel dinamiğini vermektedir. Diğer bir deyişle RS değeri bölgede kazanan ve kaybeden sektörleri vermektedir. Bu çalışmada analizin bölgesel kayma (RS) değerleri bölgesel sektörel değişim ve kaymaların açıklanmasında kullanılmıştır.

Shift-share analizinde 2010 yılından 2016 yılına ulusal büyümenin pozitif değere sahip olması nedeni ile Türkiye'de tüm iller ve tüm sektörlerde pozitif ulusal pay değeri görülmektedir. Shift-share analizinde sektör karması hesaplanırken ulusal büyümenin gerisinde kalan sektörel büyüme değerleri her il için ilgili sektörlerde negatif sektör karması değerini, ulusal büyümenin önünde olan sektörel büyüme değerleri ise pozitif sektör karması değerini vermektedir.

Türkiye'de 2010-2016 yılları arasında gerçekleştirilen shift-share analizinde tüm illerde sektör karmasının negatif ve pozitif olduğu sektörler bulunmaktadır. Tüm

illerde sektör karmasının negatif olduğu sektörler: "madencilik ve taş ocakçılığı", "imalat", "Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım", "Toptan ve Perakende Ticaret", "Ulaştırma ve Depolama", "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri", "Bilgi ve İletişim", "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri"dir (Tablo 3). Diğer tüm sektörlerde ise sektör karması pozitif değerlere sahiptir (Tablo 3).

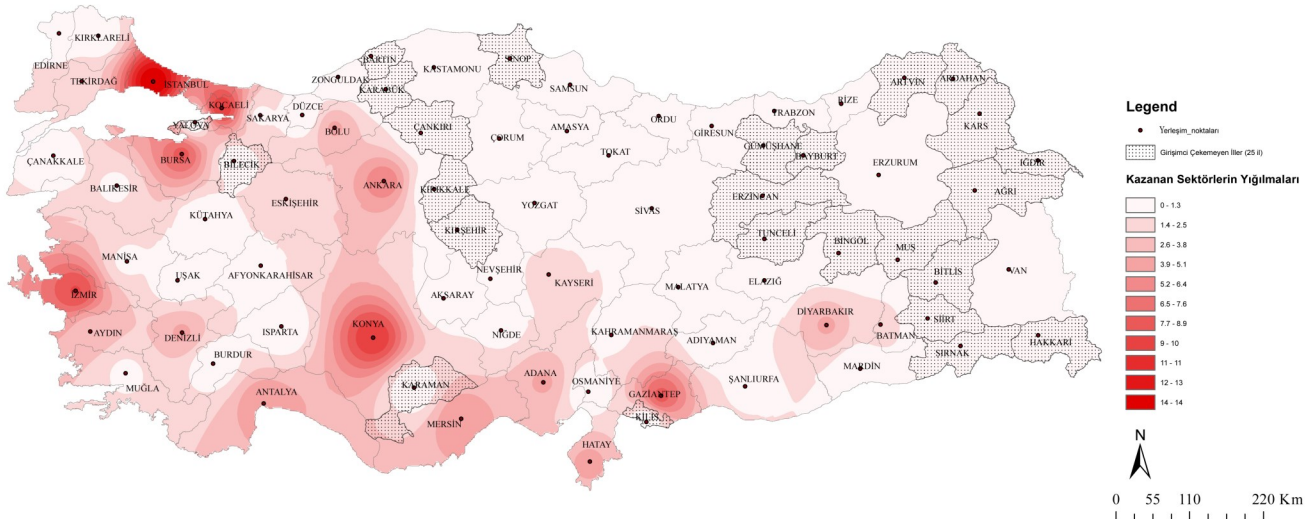
Tablo 3. Shift-Share Analizi Sektör Karması (IM) Sonuçları (Kaynak: Shift-share analiz sonuçları—TÜİK Veri araştırma merkezinde Doktora tez çalışması protokolü çerçevesinde üretilmiştir.)

IM pozitif (+) olan Sektörler	IM negatif (-) olan Sektörler
E. Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri (SKAF)	B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı
F. İnşaat	C. İmalat
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	D. Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım
M. Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	G. Toptan ve Perakende Ticaret
N. İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	H. Ulaştırma ve Depolama
P. Eğitim	I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri
R. Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	J. Bilgi ve İletişim
	Q. İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri

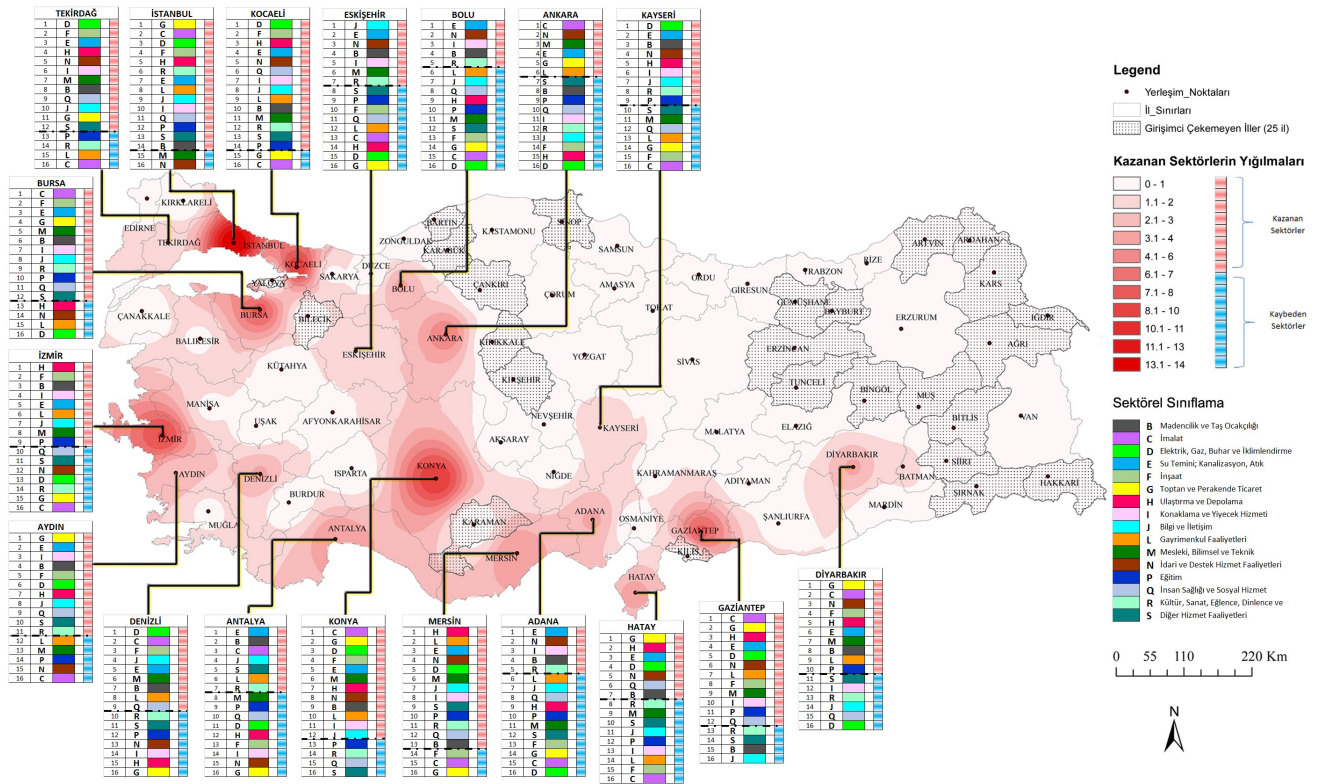
Resim 2'de shift-share analizi dışında kalan iller ve bölgesel kayma değerlerinin pozitif olduğu (aynı zamanda belli bir büyüklüğün üzerinde olduğu), diğer bir deyişle kazanan sektörlerin birden çok olduğu bölgeler görülmektedir. Kazanan sektörlerin bir ilde sayısının artması sektörel yığılma kadar o ilde sektörel çeşitliliğin de olduğunu göstermektedir. Yığılmaların yarattığı pozitif dışsallıklar sektörel çeşitlilikle artmakta ve bölgesel gelişme için olumlu unsurlar olarak tanımlanmaktadır (Graaff ve diğ. 2012).

Türkiye'de sektörel çeşitlilikte öne çıkan iller Resim 2'de izlenmektedir. Pozitif bölgesel kayma değerlerinin çeşitlendiği iller ve girişimcilerin yığıldığı iller de büyük oranda benzerlik göstermektedir. Pozitif bölgesel kayma değerlerinin çeşitlendiği iller birden çok ilden oluşan bölgeleri işaret etmektedir. Yığılmanın en yoğun olduğu birinci bölge İstanbul ve çevre illeri (Tekirdağ, Kocaeli, Bursa); ikinci bölge Ankara ve çevresi (Eskişehir, Bolu); üçüncü bölge İzmir ve çevresi (Aydın); dördüncü bölge Adana-Mersin; beşinci bölge Gaziantep-Hatay olarak tanımlanabilmektedir. Kayseri, Antalya, Diyarbakır ve Konya ise tek il düzeyinde ele alınabilmektedir.

Resim 2. İller düzeyinde kazanan sektörlerin bölgesel yığılmaları; 2010-2016

Resim 3'de shift-share analizinde kazanan sektörlerle öne çıkan 18 ilin ayrıntılı sektör değerlendirmesi yer almaktadır. Sektörlerin en çok yoğunlaştığı bölge İstanbul ve çevre illeri ilginç bir yeniden yapılanma sunmaktadır (Resim 3). İstanbul'da kazanan sektörlerin başında sırasıyla "Toptan ve Perakende Ticaret", "imalat" sektörleri gelmektedir ki bu sektörler İstanbul'un 2016 sektörel yapısı içinde de önde gelen sektörlerdir. "Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım", "İnşaat", "Ulaştırma ve Depolama" da İstanbul için 2010-2016 yılları arasında kazanan sektörlerdir ve mevcut sektörel yapıda öne çıkmaktadır. Bu analiz sonucu İstanbul'un mevcut yoğunlaşmış sektörel altyapısının kazanan sektörleri içerdiğini, mevcut sektörel altyapının güçlendirilerek ekonomik gelişmenin zaman içinde sürdürülebileceğini göstermektedir. Ayrıca analiz sonuçları İstanbul ve çevre illerin (Kocaeli, Tekirdağ ve Bursa illeri) sektörel olarak birbirini tamamlayan ilginç bir sektörel değişim yaşamakta olduğunu da ortaya koymaktadır.

Resim 3. İller düzeyinde kazanan - kaybeden sektörler; 2010-2016

İstanbul gibi Bursa'da da "imalat" sektörünün kazanan sektörler içinde ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir ve "imalat" sektörünü "inşaat" sektörü izlemektedir. Bu iki sektör Bursa 2016 sektörel yapısı içinde önde gelen sektörlerdir. "Toptan ve Perakende Ticaret" ve "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri" de Bursa için mevcutta önde gelen ve büyüme eğiliminde kazanan sektörler olarak öne çıkmaktadır (Resim 3). "Ulaştırma ve depolama" sektörü Bursa ekonomik yapısı için önde gelen sektörlerden olsa da 2010-2016 yılları arasında küçülerek, kaybeden sektörler içinde yerini almıştır.

İstanbul'un doğu ve batı komşuları Tekirdağ ve Kocaeli illerinde "imalat" sanayi bölgesel ekonomide önde gelen sektör olmasına rağmen her iki ilde de "imalat" küçülme eğilimindedir ve kaybeden sektör konumundadır (Resim 3). Bu durum bölgeye ilişkin önemli bir sektörel kaymanın ipucunu vermektedir. Tekirdağ ve Kocaeli'nde ilk sıralarda yer alan kazanan sektörlerin aynı olması da bu illerin İstanbul'a verdikleri ekonomik desteğin aynı yönde olduğuna dair ipuçları

vermektedir. Her iki ilde de önde gelen kazanan sektörler; "Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı", "İnşaat", "Ulaştırma ve depolama" "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme", "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri"dir (Resim 3). Analiz sonuçlarına dayanarak Tekirdağ ve Kocaeli illerinden sektörel dönüşümünden söz etmek mümkün görülmektedir.

Ankara ve çevre illerinin sektörel dönüşümüne baktığımızda kazanan sektörlerin çeşitliliğinin İstanbul bölgesine göre daha sınırlı olduğu görülmektedir. Ankara'da kazanan sektörler arasında "İmalat" sektörü ilk sırada yer almaktadır. "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri" ve "Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler" Ankara'nın temel sektörel yapısının önemli bileşenleri olarak 2010-2016 yılları için de kazanan sektörlerdir. "İnşaat" ve "Ulaştırma ve Depolama" sektörleri ise Ankara ekonomisinde önemli bir yere sahipken, bugün kaybeden sektörler konumundadır. Diğer bir deyişle Ankara'da yeni bir sektörel yapılanmadan söz edilebilmektedir (Resim 3).

Eskişehir'de mevcut sektörel yapının önemli parçaları olan sektörlerin 2010-2016 yılları arasında önemli oranda küçülme eğiliminde olduğu görülmektedir. Kaybeden sektörler içinde Eskişehir'in bir dönem Anadolu Kaplanları arasında sayılmasına neden olan "İmalat" sektörü de bulunmaktadır. Bugün kazanan sektörler ile Eskişehir yeni bir ekonomik sektörel yapıya geçiş yaşamaktadır. Eskişehir'de kazanan sektörlerin başında "bilgi ve iletişim" sektörü gelmekte, bu sektörü "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme", "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri" "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri" "Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor" sektörleri kazanan sektörler olarak izlemektedir (Resim 3). Bu sektörel dönüşüm eğilimiyle Eskişehir'in sanayi kenti olmaktan uzaklaşarak daha çok bilgi üretimi, turizm, eğitim ile bir hizmet kentine dönüştüğü görülmektedir. Ankara'nın çevresinde hem Eskişehir, hem de Bolu'da "Madencilik ve Taş Ocakçılığı"nın kazanan sektör olduğu görülmektedir. Bolu da Eskişehir ile benzer bir sektörel dönüşüm ortaya koymakta "İmalat" ve "İnşaat" sektörleri küçülürken, "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri" "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme", "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri" kazanan sektörler olarak öne çıkmaktadır (Resim 3).

Sektörel yoğunlaşmada üçüncü bölge olarak İzmir ve çevresi tanımlanmıştır. İzmir'de "imalat" sanayi 2000'li yıllarda önemli gelişmeler göstermiş olsa da 2010-2016 yılları arasında "imalat" küçülme yaşayan, kaybeden sektördür. Ayrıca İzmir'de "Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor" da kaybeden sektörler arasında önde gelmektedir. "Ulaştırma ve depolama", "İnşaat", "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri" İzmir'de kazanan sektörlerdir (Resim 3). Aydın'da da benzer bir eğilim izlenmekte kaybeden sektörler içinde "imalat" ilk sırada yer almaktadır. Kazanan sektörlerin başında sırasıyla "Toptan ve Perakende Ticaret", "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme", ile "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri" yer almaktadır. İzmir ve Aydın'da "Madencilik ve Taş Ocakçılığı" kazanan sektörler arasında ön sıralardadır (Resim 3). İzmir "Toptan ve Perakende Ticaret" ve "İmalat" sanayinde küçülürken diğer sektörlerde mevcut yapısını korumak ve geliştirmek eğilimindedir.

Çalışmada dördüncü bölge olarak tanımlanan Adana, Mersin bölgesi Türkiye'de önemli bir gelişme odağı olarak öne çıkmaktadır. Adana ve Mersin illerinde "Toptan ve Perakende Ticaret", "İmalat" ve "İnşaat" sektörlerinin kaybeden sektörler olduğu görülmektedir. Adana'da "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme" ile "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri" kazanan sektörler olarak öne çıkarken, "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri"nin önemini korumakta olduğu görülmektedir. Mersin'de ise "Ulaştırma ve Depolama", "Gayrimenkul Faaliyetleri" ve "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme" önde gelmektedir.

Gaziantep, Hatay bölgesinde iki ilin birbirinden farklı sektörel yapıları sahip olduğu görülmektedir. Gaziantep "İmalat", "Ulaştırma ve Depolama" "Toptan ve Perakende Ticaret" sektörlerindeki büyüme eğilimini sürdürmektedir. Mevcutta önde gelen sektörlerin kazanan sektörler olmaya devam ettiği görülmektedir. Hatay'da ise "İmalat" ve "İnşaat" kaybeden sektörler arasındadır. Hatay'da kazanan sektörler "imalat" sanayi dışında Adana ile benzerlik göstermektedir (Resim 3).

1990'larda Anadolu Kaplanları olarak tanımlanan Denizli, Konya ve Kayseri tek il olarak yığılma ekonomilerinde öne çıkmayı sürdürmektedir. Denizli ve Konya'da kazanan sektörlerin çeşitleniyor olması bölgesel ekonomik gelişme için önemli bir kazanımdır. Her iki ilde de "İmalat" ve "İnşaat" sektörlerinin kazanan sektörler olduğu görülmektedir. Ayrıca Denizli'de "bilgi ve iletişim" sektörünün de kazanan sektörler içinde ilk sıralarda yer alması bu sektörün imalat sektörü ile birlikte gelişiyor olması da Denizli'nin sektörel yeniden yapılanması için olumlu ipuçları vermektedir. Kayseri'de ise tersi bir yapının izlendiği "İmalat" ve "İnşaat" sektörlerinin kaybeden sektörler olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre Denizli ve Konya'nın mevcut sektörel yapılarını destekleyen sektörel kayma ve değişimle ekonomik başarıyı yakalama şanslarının olabileceği, ancak Kayseri'nin öngörülmesi güç bir sektörel dönüşüm içinde olduğu söylenebilmektedir. Ancak analiz sonuçlarına göre saptanan bu yeniden yapılanmalar, bir dönemin Anadolu kaplanları olarak anılan kentlere 2020lerin çerçevesinden yeniden bakmanın faydalı olacağını göstermektedir.

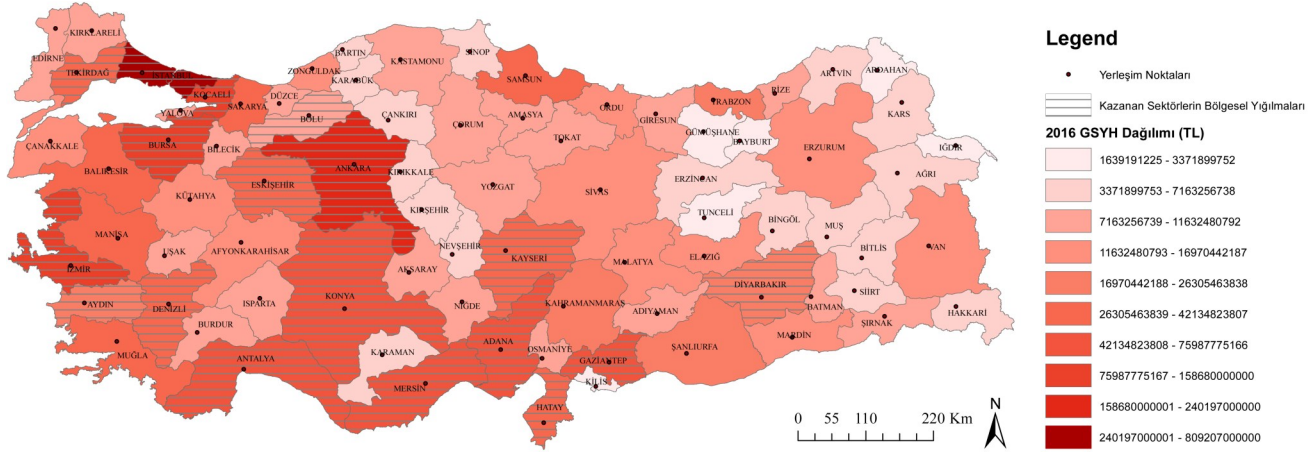
Diyarbakır kazanan sektörlerde mevcut sektörel yapısını korumak eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Diyarbakır'da kazanan sektörler; "İmalat", "İnşaat", "Ulaştırma ve Depolama" ile "Toptan ve Perakende Ticaret"tir (Resim 3). Antalya ili ise diğer illerden farklılaşan bir sektörel değişim sunmaktadır. Antalya mevcut 2016 sektörel yapısında "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri"nin "Toptan ve Perakende Ticaret" ile birlikte belirleyici olduğu, bu sektörleri "Ulaştırma ve Depolama", "Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler" ve "İmalat" sektörlerinin izlediği görülmektedir (Resim 3). Analiz sonuçlarına göre "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri", "Toptan ve Perakende Ticaret", "Ulaştırma ve depolama" bugün kaybeden sektörlerdir. Kazanan sektörlerin başında "Madencilik ve Taş Ocakçılığı"nın yer alması Antalya için kaygı verici bir gelişme olarak nitelenebilir. Antalya'ya ilişkin bir diğer ilginç gelişme ise sektör büyüklüğü yüksek olmasa da sektörel büyüme oranının "İmalat" sanayide yüksek olmasıdır. İmalat sanayi ile birlikte "Bilgi ve İletişim" sektörünün de kazanan sektörler içinde yer alması incelemeye değer görülmektedir.

Analiz sonuçları tüm bölgelerde ve illerde mevcut sektörel yapının korunmasından çok, bir değişim sürecinin yaşanmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Bu değişim sürecinin kodlarının çözülmesi için bölgelere yakından bakan araştırmaların yapılması önem taşımaktadır. Ayrıca bu sektörel dönüşümün ilin gelir düzeyinde nasıl bir dönüşümle eş zamanlı yaşanmakta olduğunun analizi eşitsiz gelişmenin ortaya konulmasını sağlayacaktır.

TÜRKİYE'DE SEKTÖREL YAPININ BÖLGESEL EŞİTSİZLİKLERLE İLİŞKİSİ

Girişimcilikte önde gelen illeri açıklarken sektörlerin dağılımında izlenen eşitsiz dağılıma benzer bir desen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'nin dağılımında da ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin 2016 yılı GSYH değerinin (2 608 525 749 332 TL) % 31,02'sini tek başına İstanbul (809 206 841 826 TL) oluşturmaktadır. İkinci sırada Ankara %9,20'sini, onu takiben üçüncü sırada İzmir %6,08'ini oluşturmaktadır.

Türkiye'de 81 ilin sadece 21 tanesinin GSYH içinde aldığı pay %'in üzerindedir. 60 il GSYH içindeki payı %'in altındadır. GSYH değerleri ile illeri değerlendirdiğimizde ortaya çıkan sonuçlar Resim 4'te verilmiştir.

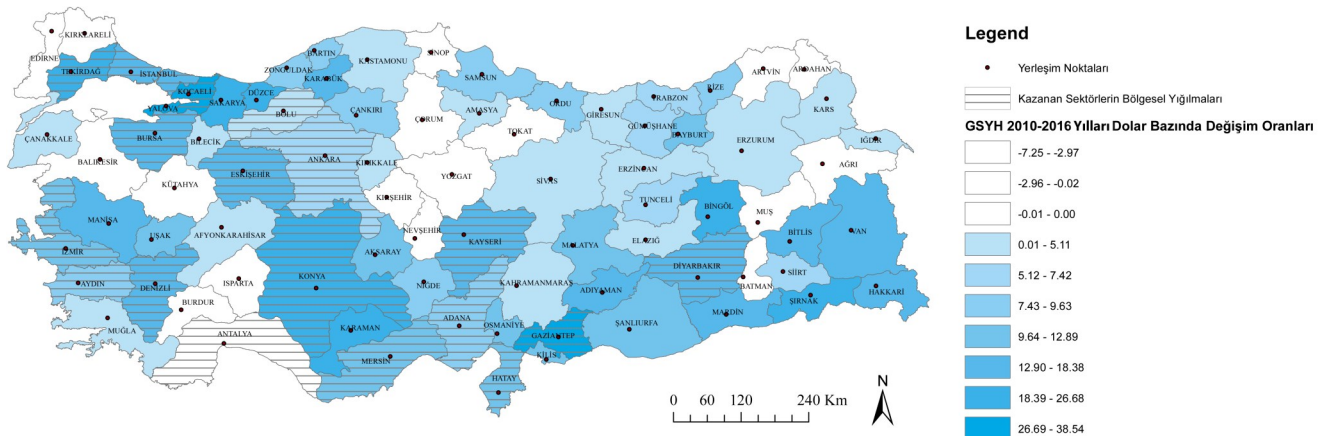

Resim 4. İller düzeyinde GSYH ve kazanan sektörlerin bölgesel yığılmaları

Bölgesel sektörel yığılmaların GSYH ile ilişkisini değerlendirebilmek için ilgili haritaya (Resim 4) kazanan sektörlerin yığıldığı bölgeler eklenmiştir. Sektörel yığılmaların olduğu bölgelerde GSYH değerinin de yüksek olduğu görülmektedir. İstanbul bölgesi (Kocaeli, Bursa), Ankara, İzmir başta olmak üzere sektörel yığılmaların olduğu bölgelerin GSYH değerlerinin büyüklüğü beklenen deseni ortaya koymaktayken, haritada dikkat çeken Eskişehir, Aydın, Denizli, Kayseri, Tekirdağ ve Diyarbakır'ın GSYH daha düşük değerlere sahip olmasıdır (Resim 4). Bu durum sektörel yığılma kadar hangi sektörlerin hangi ilde yığıldığının da GSYH artışı için önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Shift-share analizinin yapıldığı dönem olan 2010-2016 yılları arasında GSYH değerlerinin değişim oranları Resim 5'de verilmektedir. Sektörel yığılmaların olduğu iller içinde negatif GSYH değerine sahip tek il Antalya'dır. Ankara, İzmir, Mersin, Adana illeri ise artış oranlarında geride kalmaktadır. Bununla beraber Kayseri, Denizli gibi eski Anadolu Kaplanlarının, Eskişehir ve Diyarbakır'ın GSYH değerlerinde önemli bir artış izlendiği görülmektedir (Resim 5). Bu artışın sektörel yeniden yapılanma sürecinin ekonomiye etkisi olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir. İstanbul ve çevre illerinin gerçek GSYH değerlerde olduğu kadar, büyüme oranlarında da yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Resim 5. İller düzeyinde GSYH değişim oranı ve kazanan sektörlerin bölgesel yığılmaları; 2010-2016

Sektörel yeniden yapılanmaların GSYH değerleriyle ilişkisini araştırmak üzere sektörler ve GSYH arasında korelasyon (ilinti) katsayılarına shift-share analizine dahil edilen 56 il özelinde bakılmıştır (Tablo 4). Korelasyon katsayılarının tümü pozitifdir, ancak bir bölümünün 0,01 düzeyinde, bir bölümünün ise 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu, bir bölümünün ise istatistiki olarak anlamlı kabul edilebilecek sınırın altında kaldığı görülmektedir (Tablo 4).

Sektörler	Korelasyon Katsayıları
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	0,136
İmalat	0,141
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi Dağıtım	0,081
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme	0,613
İnşaat	0,414
Toptan ve Perakende Ticaret	0,334
Ulaşım ve Depolama	0,288
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti	0,234
Bilgi ve İletişim	0,143
Gayrimenkul Faaliyetleri	0,386
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	0,183
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetler	0,016
Eğitim	0,396
İnsan Sağlığı, Sosyal Hizmet	0,453
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	0,201

Tablo 4. Sektörler (RS değerleri) ve GSYH korelasyon katsayıları

"Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme", "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet", "İnşaat", "Eğitim", "Gayrimenkul Faaliyetleri"nin GSYH ile 0,01 düzeyinde pozitif anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. "Toptan ve Perakende Ticaret", "Ulaşım ve Depolama" sektörleri 0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişki sunmaktadır (Tablo 4). Bu sektörlerin kazanan sektörler olarak öne çıktığı illerin de GSYH artışında öne çıktığı görülmektedir.

SONUÇ OLARAK

Sektörel ekonomik dönüşümün hem ulusal hem de bölgesel düzeyde gelişme politikalarının belirlenmesinde önemli bir yol gösterici olduğu açıktır. Ancak sektörel ekonomik dönüşüm ulusal düzeyde ve bölgesel düzeyde farklılaşan yapılar sunmaktadır. Öncelikle ulusal düzeye bakıldığında Türkiye'de 2010 ve 2016 yıllarında girişimcilikte "Toptan ve Perakende Ticaret" "Ulaştırma ve Depolama" ve "İmalat" sektörlerinin oransal olarak önde geldiği görülmektedir. Ciro değerlerindeki 2010-2016 yılları arasındaki en büyük artış ise "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri", "Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor", "İnşaat" sektörlerinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde ulusal düzeyde küçülen tek sektörün "Madencilik ve Taş Ocakçılığı" olduğu görülmektedir.

Yığılmalara coğrafi ve sektörel boyutlarıyla baktığımızda sektörlerin coğrafi dağılımında bölgelerin ulusal düzeyden farklı bir yapı ortaya koyduğu görülmektedir. Bu noktada bölge olarak hangi araştırma biriminin tanımlandığı

da önem taşımaktadır. İller düzeyinde gerçekleştirilen bu araştırma İBBS2 ve İBBS1 düzeyinde bir arada olan illerin ekonomik ve sektörel olarak birlikte hareket etmediğini göstermektedir. Sonuç olarak görülmüştür ki İBBS2 ve İBBS1 düzeyinde yapılan çalışmaların açıklayıcılığı il düzeyinde yapılan çalışmalara göre düşüktür.

Makale kapsamında yapılan çalışmada analiz birimi illerdir ve iller düzeyinde yığılmaların coğrafi deseni ortaya koyulmaktadır. Bu kapsamda girişimci çekebilen illerde önde gelen illerin büyük oranda ülkenin batısında yer aldığı, ancak tek ve homojen bir coğrafi bölge tanımlamadığı, aksine parçalı birden çok bölgeyle ifade edilebilen bir desen sunduğu görülmektedir. Türkiye bütününe oranla daha homojen olarak tanımlanabilen önde gelen 25 il toplam ulusal girişimci sayısının yaklaşık %77,4'ünü barındırmaktadır. Ancak önde gelen bu iller arasında da dengeli bir sektörel dağılımdan söz edilememektedir. Sosyal ve ekonomik pek çok alanda olduğu gibi sektörel dağılımda da tüm ülke girişimlerinin büyük bir bölümünü (dörtte birini) İstanbul tek başına almaktadır. İstanbul'un payı "Bilgi ve İletişim" sektöründe %43'e "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri"nde %39'a kadar yükselmektedir. Böylece ilk araştırma sorusuna da yanıt olarak sektörel yığılmaların coğrafi deseni çözümlenip, bu desen içinde farklı düzeylerde coğrafi eşitsizliklerin yaratıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Girişimci çekemeyen 25 il elendiğinde, geriye kalan 56 ilde (girişimci payı %0,35 ve üzeri) 2010-2016 yılları arasında sektörel değişim ve sektörler arası kayma çalışmanın ikinci araştırma sorusuna yanıt olarak shift-share analizi ile değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Türkiye coğrafyasında belli başlı bölgelerin öne çıktığı görülmektedir; yığılmanın en yoğun olduğu birinci bölge İstanbul ve çevre illeri (Tekirdağ, Kocaeli, Bursa); ikinci bölge Ankara ve çevresi (Eskişehir, Bolu); üçüncü bölge İzmir ve çevresi (Aydın); dördüncü bölge Adana-Mersin; beşinci bölge Gaziantep-Hatay olarak tanımlanabilmektedir. Kayseri, Antalya, Diyarbakır ve Konya ise tek il düzeyinde ele alınabilmektedir.

İstanbul'un mevcut yoğunlaşmış sektörel altyapısının kazanan sektörleri içerdiği, mevcut sektörel yapının güçlendirilerek ekonomik gelişmenin zaman içinde sürdürülebileceği analiz bulgularında izlenmektedir. Ayrıca analiz sonuçları İstanbul ve çevre illerin (Kocaeli, Tekirdağ ve Bursa illeri) sektörel olarak birbirini tamamlayan ilginç bir sektörel dönüşüm yaşamakta olduğunu da ortaya koymaktadır. Dört ilde de kazanan sektörler içinde "inşaat" sektörü ön sıralarda yer almaktadır. Bursa ve İstanbul'da "İmalat" sanayi yükselen sektörler arasında ön sırada yer alırken, Tekirdağ ve Kocaeli'nde imalat sanayi kaybeden sektördür. Bu bölgede ileri teknoloji üretimi destekleyen bilgi yoğun sektörlerin ("Bilgi ve İletişim", "Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler" gibi) değil ulaştırma, depolama, su ve elektrik temini gibi altyapı sektörlerinin kazanan sektörler arasında yer aldığı görülmektedir.

Ankara ve çevre illerinde kazanan sektörlerin çeşitliliği sınırlıdır ve Ankara'da kazanan sektörler arasında "İmalat" sektörü ilk sırada yer almaktadır. "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri" ve "Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler" Ankara'nın temel sektörel yapısının önemli bileşenleri olarak 2010-2016 yılları için de kazanan sektörlerdir. "İnşaat" ve "Ulaştırma ve Depolama" sektörleri ise Ankara ekonomisinde önemli bir yere sahipken, bugün kaybeden sektörler konumundadır. Eskişehir'de mevcut sektörel yapıda önemli bir yeri olan "imalat" sektörünün küçülmekte olduğu, "Bilgi ve İletişim" sektörünün ise kazanan sektörler içinde ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu sektörü "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri" "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri" "Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor" izlemektedir. Bu sektörel dönüşüm eğilimiyle

Eskişehir'in sanayi kenti olmaktan uzaklaşarak daha çok bilgi üretimi, turizm, eğitim ile bir hizmet kentine dönüştüğü görülmektedir.

İzmir'de "İmalat" sanayi "Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor" kaybeden sektörlerdir. "Ulaştırma ve Depolama", "İnşaat", "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri" İzmir'de kazanan sektörlerdir. Aydın'da da benzer bir eğilim izlenmekte kaybeden sektörler içinde "İmalat" ilk sırada yer alırken, "Toptan ve Perakende Ticaret", "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme", "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri"nin sırasıyla kazanan sektörler olduğu görülmektedir. Adana ve Mersin illerinde "Toptan ve Perakende Ticaret", "İmalat" ve "İnşaat" sektörlerinin kaybeden sektörler olduğu görülmektedir. Adana'da "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme" "İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri" kazanan sektörler olarak öne çıkarken, "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri"nin önemini korumakta olduğu görülmektedir. Mersin'de ise "Ulaştırma ve depolama", "gayrimenkul faaliyetleri" ve "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme" önde gelmektedir.

1990'larda Anadolu Kaplanları olarak tanımlanan Bursa, Gaziantep, Denizli, Konya ve Kayseri üretimde önemli yığılmalar olarak öne çıkmayı sürdürmektedir. Bu illerde imalat sektörünün yanı sıra kazanan sektörlerin çeşitleniyor olması bölgesel ekonomik gelişme için önemli bir kazanımdır. Bursa, Gaziantep, Denizli, Konya'da "İnşaat" sektörü de kazanan sektörler arasında ön sıralardadır. Ayrıca Denizli'de "Bilgi ve İletişim" sektörünün imalat sektörü ile birlikte gelişiyor olması da ilin sektörel yeniden yapılanmasında teknoloji yoğun sektörler geçişin ipuçlarını veriyor olabilir. Kayseri'de ise tersi bir yapının geliştiği "İmalat" ve "İnşaat" sektörlerinin kaybeden sektörler olduğu görülmektedir.

Antalya ili ise diğer illerden farklılaşan bir sektörel değişim sunmakta, "Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri", "Toptan ve Perakende Ticaret", "Ulaştırma ve Depolama" ilin temel ekonomik yapısını belirleyen sektörlerin bugün kaybeden sektörler olduğu görülmektedir. Kazanan sektörlerin başında "Madencilik ve Taş Ocakçılığı"nın bulunması ise Antalya için kaygı verici bir gelişme olarak nitelenebilir. Analiz sonuçları illerde sektörel değişim sürecinin yaşanmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

Sektörel yığılmaların coğrafi boyutunun yanı sıra sektörel boyutuna bakıldığında dönüşüm sürecinin ilginç sonuçlar verdiği sektörler bulunmaktadır. Ulusal düzeyde küçülen bir sektör olan "Madencilik ve Taş Ocakçılığı" hammaddeye bağlı, diğer sektörlerden bağımsız olarak sektörel yığılmaların yoğun olduğu illerde öne çıkmaktadır. Antalya başta olmak üzere, İzmir, Aydın, Ankara, Eskişehir, Bolu, Adana Kayseri'de "Madencilik ve Taş Ocakçılığı"nın kazanan sektörler arasında ön sıralarda yer aldığı görülmektedir. "Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler", "Bilgi ve İletişim" sektörleri hizmet ve bilgi üretmesiyle yüksek teknoloji üretim sektörlerini destekler niteliktedir. Ancak çalışmanın analiz bulgularında bu sektörlerde önemli bir yükseliş ve ileri teknoloji sektörler geçişi destekleyen bir sektörel dönüşüm görülmemektedir. Bu genellemenin dışında, bu sektörlerin büyüme eğiliminde olduğu Denizli gibi belli başlı bölgelerin daha detaylı ve yakından incelemesi gerekmektedir. İmalat sanayi ve Anadolu'da sanayi odaklarının yeni dinamiklerinin araştırılmaya değer olduğu bu çalışma sonuçlarıyla ortaya çıkmaktadır. Bir diğer önemli tespit sektörler içinde büyüklük olarak daha küçük bir paya sahip olsa da çevre ve altyapıya ilişkin sektörlerin önemli büyüme oranlarına sahip olduğudur. İl düzeyinde ortaya konan sektörel kayma ve değişim ve bu kaymaların sonuçlarının değerlendirilmesi, politika üreticilerine ve bölge aktörlerine yol gösterici nitelik taşımaktadır. Kalkınma ajanslarının İBBS2 düzeyinde geliştirdiği bölgesel politikaların hangi düzeyde isabetli olduğunun da bu çalışmada olduğu

gibi il verisi ile gerçekleştirilen çalışmalar ile gözden geçirilmesi bölgesel ekonomik gelişme için yeni politika adımlarının atılmasında yol gösterici olacaktır.

Sektörel dönüşümün ilin ekonomik gelişim düzeyinde nasıl bir dönüşümle eş zamanlı yaşanmakta olduğu çalışmada ayrıca irdelenmiştir. Türkiye'de iller düzeyinde "Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme", "İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet", "İnşaat", "Eğitim", "Gayrimenkul Faaliyetleri" sektörleri ile ilin GSYH değeri arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu sektörler içinde oransal olarak en büyük sektör olmasıyla, inşaat sektörünün GSYH artış oranlarında belirleyiciliği olduğu haritalarda da izlenmektedir. GSYH artışında geri planda kalan Antalya, Ankara, Bolu, Aydın, Mersin, Adana ve Hatay'da "İnşaat" sektörünün kaybeden sektörler içinde yer aldığı görülmektedir (Resim 5). Sonuç olarak çalışmada elde edilen bulgular politikalara ışık tutabilecek soruların ve cevaplarının kurgulanmasında da yol göstericidir; kazanan sektörlerin yığıldığı bazı illerde GSYH değişim oranları 2010-2016 yılları arası eksiye düşmüştür. Acaba kaybeden sektörler o ilin en önemli değerleri miydi? Başarılı illeri örnek almak, diğer iller için de başarıyı getirebilecek bir yol olabilir mi? Örneğin Gaziantep'te yaşanan, sektörel kayma mekandan nasıl bir geri dönüş almıştır ki, Gaziantep hem girişim çekebilen iller arasında yer alıp, hem de GSYH değişiminde ilk sırada yer almıştır? Ancak göz ardı edilmemesi gereken ve bu çalışmanın sonuçları ile de doğrulanan bir husus; benzer sektörel yığılmalar ve benzer sektörel kaymalar her il için aynı sonuçları vermemektedir.

Sektörel yeniden yapılanmada daha başarılı sonuçlara ulaşmakta yenileyici ekonomik gelişme politikaları önemli açılımlar sunabilir ve hangi sektörlerin desteklenip, hangi sektörlerin bir arada tetikleneceği de bu çerçevede belirlenebilir. Yenileyici ekonomik gelişme salt rekabet hedefini değil, kaynakların yeniden canlandırılması, doğrusal akışlardan, dairesel döngülere geçişi, doğal sermaye ve ekosistemlerin yenilenmesi ve iyileştirilmesini ve tüm bunları gerçekleştirirken de aktörlerin katılımını içermektedir (Axinte ve diğ. 2019). Yenileyici ekonomik gelişmeyi destekleyebilecek ipuçları analiz sonuçlarında bilgi üretimine ilişkin sektörlerin gelişme eğiliminde, çevre ve altyapıya ilişkin sektörlerdeki gelişimde ve bu sektörlerin imalatla döngüsel olarak ilişkilendirilmesinde yakalanabilir. Sektörel dönüşümden yola çıkılarak her bir il için yenileyici ekonomik gelişme politikalarının geliştirilmesi ise yeni bir çalışmanın konusu olabilecek kapsam ve değerdedir.

Kaynaklar

- Axinte, L. F., A. Mehmood, T. Marsden, ve D. Roep. 2019. "Regenerative city-regions: a new conceptual framework." *Regional Studies, Regional Science*, 6: 117-129.
- Barff, R. A. Ve P. L. Knight III. 1998. "Dynamic Shift-Share Analysis." *Growth and Change*, 1-10.
- Cottineau, C., O. Finance, E. Hatna, E. Arcaute, ve M. Batty. 2019. "Defining urban clusters to detect agglomeration economies." *Urban Analytics and City Science*, (469): 1611-1626.
- Cutrini, E. 2019. "Economic integration, structural change, and uneven development in the European Union." *Structural Change and Economic Dynamics*, 50: 102-113.
- Dunn, E. S. 1960. "A Statistical and Analytical Technique for Regional Analysis." *Papers and Proceedings of the Regional Science Association*, 6: 97-112
- Florida, R., T. Gulden, ve C. Mellander. 2008. "The rise of the mega-region." *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 1(3): 459-476.
- Frenken K, F. Van Oort, ve T. Verburg. 2007. "Related Variety, Unrelated Variety and Regional Economic Growth." *Regional Studies*, 41(5): 685-697

- Fujita, M., P. Krugman, ve A. J. Venables. 1999. *The Spatial Economy: Cities, Regions, and Economic Trade*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Graaff, T., F. G. Van Oort, ve R.J.G.M. Florax. 2012. "Regional Population-Employment Dynamics Across Different Sectors Of The Economy." *Journal of Regional Science*, 52(1): 60-84.
- Henderson, V. 1997. "Externalities and Industrial Development." *Journal of Urban Economics*, 42: 449-470.
- Imbs, J., C. Montenegro, ve R. Wacziarg. 2012. "Economic integration and structural change". Research Paper. Erişim tarihi 03.09.2020. https://www.tse-fr.eu/sites/default/files/medias/stories/sem_12_13/eco_politique/imbs.pdf
- Knudsen, D. C. 2000. "Shift-share analysis: further examination of models for the description of economic change." *Socio-Economic Planning Sciences*, 34: 177-198
- Massey, D. 1978. "Regionalism: some current issues." *Capital and Class*, 6(1): 106-126.
- Mayor, M., A. J. Lopez, ve R. Perez. 2007. "Forecasting Regional Employment With Shift-Share And ARIMA Modelling." *Regional Studies*, 41: 543-551
- Mori, T., ve T. E. Smith. 2015. "On the spatial scale of industrial agglomerations." *Journal of Urban Economics*, 89: 1-20.
- Paasi, A., ve J. Metzger. 2017. "Foregrounding the region." *Regional Studies*, 51(1): 19-30.
- Paasi, A., J. Harrison, ve M. Jones. 2012. "New consolidated regional geographies." *Journal of Regional Science*, 52(1): 60-84.
- Pede, V.O., R. Florax, ve H. Groot. 2011. "Technological leadership and sectoral employment growth: a spatial econometric analysis for US counties." Working Paper 11-1, Purdue University.
- Puga, D. 2010. "The Magnitude and Causes of Agglomeration Economies." *Journal of Regional Science*, 50: 203-219.
- Pylak, K, ve D. Majarek. 2014. "Agglomeration economies: localisation or urbanisation? structural models for more and less developed European regions." *2014 4th International Conference on Education, Research and Innovation IPEDR* vol. 81, 40-45.
- Rosenthal, S. S., ve W. C. Strange. 2001. "The determinants of agglomeration." *J Urban Econ*, 50: 191-229
- Rosenthal, S.S., ve W. C. Strange. 2004. "Evidence of nature and sources of agglomeration economies." *Handbook of Regional and Urban Economics*, vol 4, 2119-2171.
- Ross, C. L. 2009. *Megaregions: Planning for Global Competitiveness*. Washington-Covelon -London: Island Press.
- Şahin, M., ve Ö. Uysal. 2011. "Bölgesel Kalkınma Çerçevesinde Yatırım Teşviklerinin Shift-Share Analizi." *Maliye Dergisi*, 160: 111-138.

Analysis of Sectoral Shift and Change at the Turkey's Provincial Level; 2010-2016

İbrahim KAVAK*; Bilge ARMATLI KÖROĞLU**

* Department of City and Regional Planning, Amasya University

** Department of City and Regional Planning, Gazi University

Abstract

The regional economic development scholars have been working for many years on why certain activities are agglomerated in certain regions. Within the economic change, the role and the position of the regions are also changing and transforming, and with the accumulation of capital and agglomeration of activities, the boundaries of the region are evolving from local to larger units such as urban regions and mega regions. This transition process to larger regional can be evaluated by associating the geographical and sectoral dimensions of agglomeration economies. In this context, the motivation of the article is to understand economic sectoral change and to discuss the geographical dimension of regional and sectoral agglomeration at the Turkey's provincial level. Main research questions in the article are 1) in which regions are the sectors agglomerating in Turkey, and what is the geographical and sectoral pattern of this agglomeration at provincial level (NUTS3)?; and 2) in which direction did the sectoral shift and change took place from 2010 to 2016 in leading regions that have achieved economic success in multiple sectors? In accordance with the research questions the sectoral shift and change between 2010-2016 has been evaluated with the shift-share analysis at the provincial level. In the analyses, the number of entrepreneurs and turnover values according to the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (NACE Rev.2) are used. The research findings are presented via geographical and sectoral Turkey maps, and inequalities of sectoral agglomeration are discussed. The sectoral and geographical transformation maps obtained are also capable of guiding the development of regenerating economic development policies.

Submitted | Gönderim: 09.09.2020
Accepted | Kabul: 28.10.2020

Correspondence | İletişim:
ibrahmkavak@gmail.com

doi: 10.5505/sjcrp.2020.25733

Keywords: Sectoral Concentration, Sectoral Shift, Inequalities, Regional Economic Development